

MÜƏLLİMİN AKMEOLOJİ POTENSİALINI ARTIRAN TEKNOLOGİYALAR VƏ ONLARIN TƏTBİQİ

C.İ. Quluzadə, K.N. Haqverdiyev

Bakı Dövlət Universiteti

cemile.quluzade@yandex.ru

Müasir təhsildə ən mühüm faktorlardan biri müəllimin akmeoloji potensialını artıran texnologiyalardır. Belə ki, keçirilən dərslər həm müəllimin motivasiyasını yüksəltmək, həm də şagirdlərdə böyük maraq yaratmaq üçün müxtəlif yanaşmalardan istifadə edilir ki, bunlar akmeoloji texnologiyalar seçimi adlandırılır. Akmeoloji pedaqoji texnologiyalar, tapşırıqlar sistemini, müəllimin yüksək peşəkarlığına nail olmağın yollarını, eyni zamanda metod, üsul və texnikanın alt qrupunu özündə cəmləşdirən prosedurlardır. Bu təlim texnologiyalarında şagirdlərin intellektual, mənəvi cəhətdən inkişaf etdirilməsi ön plana keçirilir. Yeni texnologiyaların təlimdə tətbiqi şagirdlərin öz fikirlərini aydın, məntiqi ardıcılıqla ifadə etmələrinə şərait yaradır. Bu metodlar şagirdlərin yaradıcılıq qabiliyyətinin inkişafını təmin etməklə, onlarda yüksək ünsiyyət mədəniyyəti formalaşdırır.

Akmeoloji texnologiyanın seçimində pedaqoji akmeoloqun məsləhəti önəmli faktor daşıyır. Pedaqoji akmeoloqun mütəxəssis psixologu kimi vəzifələri aşağıdakılardır:

1. Müəllimin mövcud peşəkar inkişaf səviyyəsini diaqnoz etmək;
2. Müəllimin gələcək peşə inkişafı üçün istəyinin stimullaşdırılması;
3. Peşəkar inkişafa mane olan şərtlərin müəyyən edilməsi;
4. Peşəkar inkişafına töhfə verən mümkün akmeoloji texnologiyalar barədə müəllimə məsləhət vermək.

Yüksək pedaqoji bacarıq peşəkar bir müəllimin zəruri keyfiyyətidir ki, öz vəzifəsində bu namüliyyəti əldə etmək üçün işə tədris zamanı müasir texnologiyalardan istifadə ən öncül faktorlardandır. Bu texnologiyalara daxildir:

1. Kimya kabinəsi və laboratoriyalarında istifadə olunan avadanlıqların müasirliyi;
2. İnformasiya kommunikasiya texnologiyalarının kimya dərslərinə tətbiq edilməsi;
3. Yeni interaktiv təlim metodlarının istifadəsi.

Kimyəvi maddələr, onların xassələri və çevrilmələrini müşahidə etmək, müşahidələrin doğruluğunu yoxlamaq üçün eksperiment aparmaq, bilavasitə təbiətdə olmayan hadisə və obyektlərin öyrənilməsi üçün onların modelləşdirməsi – kimyəvi proseslərin öyrənilməsində əsas üsullardır. Kimyanın tədrisində praktik işlərin əhəmiyyəti şagirdlərdə kimyəvi təcrübələrin aparılması üçün praktik bacarıqlar, müstəqil işlər zamanı bu bacarıqlardan istifadə, məişətdə və sənayedə istifadə olunan maddələrlə təhlükəsiz və ətraf mühitə zərər vurmadan davranmaq üçün mühüm bilik, bacarıq və vərdişlərin formalaşdırılmasındadır. Bu zaman şagirdlər yeni biliklər qazanmaqla yanaşı, tədqiqat aparmaq vərdişlərinə də yiyələnirlər. Kimya dərslərində praktik işlər şagirdlərin fəallığını stimullaşdırır, fənnə marağı artırır.

Kimyanın öyrənilməsində kimyəvi təcrübələr mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu təcrübələrin həyata keçirilməsi artıq fəaliyyətini itirmək üzərə olan köhnə avadanlıqlarla deyil, müasir kimyəvi avadanlıqlarla aparıldıqda, həm müəllimin nümayiş etdirdiyi təcrübə gözlənilən nəticəni əldə edərək, şagirdlərə tam biliyin verilməsinə səbəb olacaq, eyni zamanda aparılan işə müəlim motivasiyasını yüksəldəcəkdir. Əks halda artıq işə yaramayan reaktivlər, gözlənilən nəticəni verməyən cihazlar şagirdlərin qarşısında müəlimin nüfuzunu aşağı saldığından həm müəllimdə, həm də şagirddə təcrübə aparmaq marağını azaldır. Bununla yanaşı köhnə cihazların çox vaxt itkisi yaratması təcrübələrin yarımçıq qalması ilə nəticələnir ki, bu da görülən işin peşəkarlığını aşağı salır.

Nümunə olaraq köhnə və yeni pipetləri göstərsək, aradakı fərq, köhnə pipetlərin ağız ilə maddənin sovurulmasına, bu isə zərərli kimyəvi maddələrin insanlar tərəfindən udulmasına təhlükə yaradır, müasir pipetlər isə həm istifadə rahatlığı baxımından, həm sürət baxımından çox əlverişlidir. Analitik tərzilərə diqqət etsək artıq düzgün ölçmək qabiliyyətini itirmiş tərzilər miqdarca doğru nəticələr göstərmədiyindən yeni tərzilərin tətbiqi vacib məsələlərdən biridir. Qarışdırıcı (sentrafuqa) cihazlarının önəmi isə reaksiyanın getmə sürətini artırmaqla, aparılan təcrübənin 45 dəqiqə müddətində nəticəsini almağa kömək etməsidir.

Müqayisədən də görüldüyü kimi köhnə cihazlar artıq nəticə verməyəcək hala gəlmiş cihazlardır ki, hazırda çox təhsil ocaqları hələ də bu cihazları işlədirlər. Bu isə müəllimin akmeoloji potensialını azaldır. Beləliklə, müəllimin dərsə olan motivasiyasını yüksəltmək, eyni zamanda şagirdlərin marağını artırmaq məqsədilə yeni kimyəvi cihazların tətbiqi artıq çox yüksək əhəmiyyət kəsb edir.

İkinci önəmli faktor olan informasiya kommunikasiya texnologiyalarının kimya dərslərinə tətbiqi dərs zamanı mühiti müsbətə doğru dəyişdirir. İnformasiya texnologiyalarının təhsildə sistemli tətbiqi zamanı əldə edilən nəticələr göstərir ki, bu texnologiyalar təhsildə mühiti tam dəyişdirir, dərs prosesinin yeni mərhələyə qalxmasına imkan yaradır. Buna görə də, Azərbaycanda informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) təhsilə inteqrasiyası istiqamətində mühüm addımlar atılır. Artıq ölkəmizdə bu istiqamətdə əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə olunmaqdadır. Belə ki, bu gün məktəblərdə İKT-nin tətbiqi ilə bağlı müəllimlərin də fikirləri önəmlidir. Ölkə başçısının sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Ümumtəhsil məktəblərinin İKT ilə təminatı Proqramı" bu istiqamətdə atılmış ən əhəmiyyətli addımlardandır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən 2013-cü il "İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları ili" elan edilmişdir. Həmçinin "1 şagird: 1 kompüter" layihəsinin həyata keçirilməsi, məktəblərin internetlə təmin olunması, müəllimlərin təlimlərdən keçməsi, dərslərin interaktiv yolla keçirilməsi artıq öz bəhrəsini verir".

Yeni interaktiv təlim metodlarına gəlincə isə bu metodlarla qurulan dərs ənənəvi dərsdən onunla fərqlənir ki, burada uşaqlar özləri biliyi əldə edir, müstəil çalışaraq, axtararaq bilik qazanır. Şagirdlər təlim prosesinə fəal cəlb olunurlar. Müəllim isə daha çox istiqamət, məsləhət verir, o bələdçi rolunu oynayır. Sınıfdəki iqlim uşaqların sərbəstləşməsinə, müstəqilliyinə, fəallığına səbəb olur, uşaqlar öz fikirlərini sərbəst söyləyə bilirlər. İnteraktiv dərsin dəqiq strukturu var və qarşıya qoyulan məsələləri həll etməyə imkan verir, uşaqlar biliklərə yiyələnir, tədris proqramı zərər çəkmir. İnteraktiv təlimin əsas üstünlüyü - real idrak motivasiyasının (biliklərə

iyiyələnmək həvəsinin) yaranmasıdır. Bu da idrak fəaliyyətinin gedişində şagirdlərin təfəkküründə gerçək ziddiyyətlərin həlli imkanlarına əsaslanır. Real ziddiyyətlərdən yaranan emosiyalar əqli ehtiyatların səfərbərliyini təmin edir, idrak fəaliyyətini şövqləndirir, diqqəti uzun müddət cəmləməyə imkan yaradır. Bilgilər "hazır" şəkildə deyil, onların müstəqil surətdə kəşfi prosesində mənimsənilir, yəni mənimsəmə prosesi passiv deyil, fəal xarakter daşıyır. Əgər şagird öz istəyinə və öz fəaliyyətinə əsasən yeni bilikləri kəşf edərsə, onda o, dərsə yaradıcı və maraqla yanaşır, əldə etdiyi bilikləri uzun müddətə və möhkəm mənimsəyir.